

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВ «БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ

Колективна монографія

За редакцією
АНТОШКІНОЇ Л.І.,
РУНЧЕВОЇ Н.В.,
ГОРЯЧОЇ О.Л.

Київ
ТАЛКОМ
2020

УДК 338:330.35/.36.011](477)(02)
П76

Рекомендовано Вченою радою факультету економіки, управління та інформаційних технологій ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу» (протокол № 7 від 24.02.2020 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу» (протокол № 7 від 26.02.2020 р.)

Рецензенти:

Руснак А.В. — доктор економічних наук, професор кафедри економіки, Херсонської філії Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова;

Марченко О.А. — завідувач кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор економічних наук, професор;

Каткова Т.І. — доктор технічних наук, професор кафедри кібербезпеки та інформаційних технологій університету митної справи та фінансів.

Авторський колектив: Антошкіна Л.І., Антошкін В.К., Антонов О.І., Артеменко Д.М., Бритвенко А.С., Буц І.М., Горяча О.Л., Дем'яненко Л.О., Добренко О.О. Жучинський О.Ю., Ігнатенко М.М., Карпенко Н. Г., Картамішева О. Є., Кіров М.С., Кірова Л.Л., Клименко А.А., Княженко І.І., Коваль С.В., Кравцова Л.А., Круковська О.В., Куцарський Є.Е., Кучеренко М.А., Кучеренко С.Ю., Лаврега Г.Р., Лактіонов Є. Ю., Леваєва Л.Ю., Мармуль Л.О., Малишко В.В., Марченко О.А., Мац Т.П., Міхов Л.І., Мухін Д.М., Педан В.І., Пилипенко К.А., Пінковський В.С., Плевако Я.А., Попова Н.О., Порватова Н.М., Постол А.А., Романченко Ю. О., Романюк І.А., Рунчева Н.В., Сабардіна О.В., Семенов К.О., Сирота А.І., Сільченко І.А., Скрипцін М. В., Соловійов Д.І., Степанова В.О., Столяров В.Ф., Столярова В.В., Терещенко А.В., Трикоз І.В., Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М., Фролов Ю.М. Фролова Г.І., Храновська І.Б., Шинкарюк О.В., Юрченко Ю.Ю., Юткіна І.О., Ясинецька Л.В.

Пріоритетні напрями соціально-економічного розвитку П76 України: колективна монографія / за ред. Антошкіної Л.І., Рунчевої Н.В., Горячої О.Л. — К.: Талком, 2020. — 536 с.

ISBN 978-617-7832-27-9

Монографія підготовлена колективом Університету за участі соратників споріднених творчими зв'язками наукових установ і закладів освіти. У монографії представлені результати ініціативних досліджень щодо обґрунтування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку України в умовах виконання національних завдань Цілей Сталого Розвитку людства на період до 2027 року та до 2030 року.

Монографія розрахована на державних службовців центральних регіональних і місцевих органів влади, спеціалістів реального сектору національної економіки, на здобувачів вищої і фахової освіти, викладачів і науковців.

УДК 338:330.35/.36.011](477)(02)

ISBN 978-617-7832-27-9

© Антошкіна Л.І., Рунчева Н.В.,
Горяча О.Л. та ін., 2020

© ТОВ «Бердянський університет
менеджменту і бізнесу», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	9
1.1. Механізми кластеризації у формуванні інноваційної моделі розвитку великотоварного конкурентоспроможного агропромислового виробництва України	9
1.2. Концепція регіонального ціноутворення на сільськогосподарську продукцію	19
1.3. Теоретико-методичні основи формування витрат та собівартості в сільськогосподарських підприємствах	33
1.4. Види та методи визначення собівартості продукції в структурі обліку діяльності аграрних підприємств	43
1.5. Удосконалення управління витратами підприємств	48
1.6. Нові підходи до класифікації та оцінки основних засобів у практиці обліку аграрних підприємств	55
1.7. Державно-приватне партнерство і соціальна відповідальність як засоби консолідації суб'єктів агробізнесу	65
1.8. Спеціалізація як форма концентрації аграрного виробництва ...	74
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ СКЛАДОВИХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ	85
2.1. Теоретичні та практичні складники змісту економіки та менеджменту фізичної культури і спорту	85
2.2. Соціально-економічна сутність агроосель та малих підприємств у сільському зеленому туризмі	94
2.3. Напрями впровадження контролінгу в управління закладів і організацій соціокультурної сфери на селі	98
2.4. Інструменти прогнозування діяльності туристичних підприємств	107
2.5. Досвід та інститути розвитку підприємств сільського зеленого туризму у європейських країнах	117
2.6. Удосконалення управління розвитком суб'єктів сільського зеленого туризму	124

2.7. Реалізація туристичних товарів і послуг: обліково-аналітичний аспект	131
2.8. Маркетингові особливості антикризового управління підприємствами туристичної сфери України	143
2.9. Забезпечення розвитку сфери охорони здоров'я через впровадження державно-приватного партнерства	151

**РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ТА ДЕРЖАВИ 163**

3.1. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів: проблеми та перспективи	163
3.2. Методологічні основи досягнення узгодженості і збалансованості Регіональних стратегій з Державною стратегією регіонального розвитку України	177
3.3. Принципи визначення та обґрунтування стратегічних цілей, пріоритетів і індикаторів людиноцентричного розвитку в регіонах	214
3.4. Моніторинг процесів, процедур і складових людиноцентричного розвитку в регіонах	230
3.5. Розвиток місцевих бюджетів в умовах децентралізації	258
3.6. Професійний ринок праці як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку України в умовах реформ . . .	271
3.7. Проблеми державно-управлінського забезпечення соціально-економічного та правового розвитку моніторингу земельних ресурсів на сучасному етапі	288

**РОЗДІЛ 4. ПРОВІДНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
ТА ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ 313**

4.1. Історичні аспекти виникнення та розвитку кризових явищ в економіці	313
4.2. Економічна безпека держави на макрорівні	329
4.3. Комплексна оцінка вартості комерційних банків при здійсненні операцій кредитування національних підприємств	341
4.4. Поняття кредитного механізму і напрями його вдосконалення в умовах економічного відродження	357
4.5. Історико-економічна сутність виникнення та розвитку відмивання «брудних» грошей та вплив на фінансову безпеку країни	369

4.6. Суть та значення судово-бухгалтерської експертизи в розвитку фінансово-економічного механізму держави	377
4.7. Становлення та розвиток юридичної відповідальності за посягання на рибні ресурси	385
4.8. Методичні засади організації обліку пально-мастильних матеріалів в умовах сьогодення	409
4.9. Селективне імпортозаміщення: стан та наслідки	421
4.10. Особливості забезпечення конкурентоспроможності підприємств будівельного комплексу	433

РОЗДІЛ 5. ІННОВАЦІЇ, МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ 444

5.1. Сучасний стан і перспективи розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні	444
5.2. Кейнсіанська модель як базова підстава державного регулювання економіки	458
5.3. Інформаційно-аналітичне забезпечення формування виробничого потенціалу підприємств	466
5.4. Статистичне дослідження сезонних коливань показників зайнятості у сільському господарстві	483
5.5. Дослідження методів і засобів створення віртуального університету з дистанційного навчання	496
5.6. Безпека комп'ютерних мереж	513

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИЙ АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ 531

2.4. Інструменти прогнозування діяльності туристичних підприємств

Функціонування туристичних підприємств в Україні та у світі спирається на постійні розробки стратегій їх розвитку відповідно до запитів і потреб ринку туристичних послуг, який належить до найбільш динамічних. Тому важливе значення має використання сукупності інструментів планування, прогнозування та моделювання їх розвитку. На це вказують дослідження Н. Антонюк, М. Ігнатенка, М. Мальської, Л. Мармуль, І. Романюк, В.Ярвого та інших авторів, завдань керівництва туристичних підприємств в умовах невизначеності зовнішнього середовища є здійснення процесу планування.

Він передує процесам прогнозування й моделювання та охоплює всі напрями й етапи розвитку туристичних підприємств, забезпечує стабільність і конкурентоспроможність. Планування як основа організації діяльності та управління служить засобом розробки та прийняття управлінських рішень. Чим вище рівень невизначеності, що породжується нестабільністю ринкового середовища туристичної діяльності, тим більш значимою стає роль планування. Прийняття обґрунтованих планових рішень неможливе без якісної інформації, одним із засобів отримання якої є моделювання.

Постійна зміна та зростання вимог споживчого попиту на ринку туристичних послуг є причиною зрушення інших чинників: технологій, засобів комунікацій, соціальних відносин [1, с. 223]. У цих умовах при прийнятті рішень потрібно використовувати оновлені дані стосовно внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, здійснювати пошук нових підходів до вирішення проблем. Рішення про майбутнє підприємства в стохастичних умовах господарювання не може бути прийняте на основі інтуїтивних відчуттів. Отже, планування є основою організації діяльності та управління підприємством, є базою для розробки та прийняття життєво важливих для нього рішень. Чим вище рівень невизначеності, що породжується нестабільністю, тим значніше роль планування.

Моделювання — універсальний та ефективний інструмент пізнання внутрішніх закономірностей, властивих господарським явищам і процесам. Воно дає можливість вивчити кількісні взаємозв'язки, взаємозалежності моделюючої системи та вдосконалити її подальший розвиток і функціонування з допомогою математичної моделі. Отримані результати моніторингу й моделювання, які дають змогу оцінити стан підприємства, його можливості на ринку, взаємозв'язок окремих

чинників та їх вплив на діяльність, мають використовуватися ним як інформаційна підтримка для процесу планування.

Туристичним підприємствам доцільно активніше використовувати методи математичного моделювання власних бізнес-процесів для обґрунтування прийняття планових рішень [2, с. 175]. Зокрема, прикладні моделі, призначені для вирішення конкретних економічних задач (моделі економічного аналізу, прогнозування, управління тощо). Найчастіше це функціональні моделі, наприклад, модель поведінки споживачів.

Вибір туристичними підприємствами оптимального рішення у конкретній господарській ситуації має бути пов'язаний із проведенням економіко-математичного моделювання та вирішенням оптимізаційних задач з позицій системності та оптимальності. Використання лінійних оптимізаційних моделей дозволить суттєво підвищити його ефективність. До найбільш розповсюджених методів економіко-математичного моделювання і прогнозування відносяться методи економетричного моделювання, що використовуються для вивчення зв'язків між явищами. Результат, отриманий внаслідок економетричного моделювання, дозволяє зрозуміти процес формування економічної змінної, виявити вплив на результативну змінну кожної з пояснювальних, здійснити прогнозування її значення у перспективі.

Стан господарської діяльності туристичних підприємств у плановому періоді неможливо визначити однозначно, але здійснення планування їх діяльності із використанням моделювання як засобу отримання інформації, дозволить максимально адаптувати її до мінливих умов їх організаційного середовища, зокрема, знизити ризик. У процесі аналізу і планування ризиків може бути використаний метод експертних оцінок.

Метод експертних оцінок передбачає проведення експертами інтуїтивно-логічного аналізу поставленої перед ними проблеми з використанням кількісної оцінки своїх міркувань [3, с. 67]. Загальна думка експертів вважається рішенням проблеми. Обробка кількісних оцінок експертів дозволяє отримати більш достовірну інформацію, що явно неprisутня у висловлених експертами думках. Вона дозволяє побудувати ефективні моделі, що поєднують інтуїтивно-логічний аналіз з кількісними методами оцінки.

Використання методу експертних оцінок як наукового інструменту та розробка моделей їх реалізації можливе завдяки науково обґрунтованій організації експертизи та застосуванню кількісних методів в організації та обробці результатів експертизи. Підвищення достовірності оцінок експертів вимагає дотримання низки критеріїв під час визначення складу експертної групи, а саме необхідно враховувати: компе-

тентність, відношення до експертизи, аналітичність та конструктивність мислення, самокритичність, конформізм та ряд інших.

Основними етапами проведення експертизи визначено: формулювання її мети, характеристика об'єкту, формування експертної групи, визначення способу оцінки, проведення експертизи, обробка та аналіз результатів. Розглянемо такий фактор ризику як нестійкий попит на діяльність туристичного підприємства. Одним з заходів для забезпеченню стабільності попиту та конкурентоспроможності є якість туристичних продуктів і послуг підприємства, а також рівень обслуговування. Використання експертного методу для оцінки їх якості на певному туристичному підприємстві в порівнянні з іншими аналогічними суб'єктами туристичної діяльності передбачає відповідність певним вимогам.

Так, експерти мають бути ознайомлені з метою та завданнями підприємства, його структурою та напрямками діяльності. Для розгляду експертам слід запропонувати ряд показників, що впливають на якість продуктів і обслуговування. Їх завдання — оцінити кожне підприємство, що є потенційним конкурентом, за цими показниками, з урахуванням їх вагомості [4, с. 204].

Для отримання достовірних даних необхідно враховувати компетентність експертів, що може бути визначена одним з апріорних методів оцінки їх компетентності, а саме диференціальним методом самооцінки, що передбачає врахування двох критеріїв: рівень інформаційної обізнаності щодо туристичної діяльності; ступінь знайомства експертів із об'єктами експертизи. Останнім етапом експертного методу є кількісна обробка числових даних для визначення тих характеристик та об'єктів, яким надали перевагу експерти під час розгляду проблеми.

Нехай ξ експертів зробили оцінку u туристичних підприємств за c показниками. У цьому випадку x_{cm} — оцінка c -го показника m -м експертом u -го підприємства. Величини $c = \overline{1, C}$; $m = \overline{1, M}$; $u = \overline{1, U}$, є числами або балами. В роботі експерти враховують ступінь важливості впливу кожного показника на якість туристичного продукту, послуги та обслуговування. Для цього експертним методом визначаються вагові коефіцієнти c -х показників, що досліджуються:

$$\omega_c = \sum_{m=1}^M \omega_{cm} \pi_m, \quad (1)$$

де ω_{cm} — оцінка вагомості c -го показника m -м експертом;

π_m — коефіцієнт компетентності m -го експерта.

Думка кожного m -го експерта відносно значимості кожного c -го признака для кожної u -го підприємства з врахуванням цих коефіцієнтів може бути визначена за формулою:

$$W_{cm} = x_{cm}^u \omega_c \pi_m. \quad (2)$$

З огляду на формулу (3), загальна оцінка кожного c -го показника u -го підприємства має дорівнювати:

$$W_c = \sum_{m=1}^M x_{cm}^u \omega_c \pi_m. \quad (3)$$

Враховуємо формулу (4) та визначимо загальну оцінку якісного рівня туристичних продуктів та обслуговування підприємства:

$$x_u = \sum_{c=1}^C \sum_{m=1}^M x_{cm}^u \omega_c \pi_m. \quad (4)$$

Експертний метод доцільно використовувати для оцінки конкурентної позиції туристичних підприємств. Це передбачає оцінку не тільки якості туристичних послуг і продуктів та організації обслуговування, а й інших показників: забезпечення прийнятної ціни на продукти та послуги, асортименту послуг, доставки інформації, забезпечення реклами своєї діяльності [5, с. 26]. Для прийняття планових рішень в умовах можливого ризику туристичним підприємствам доцільно використати ігрові моделі.

Одним з факторів ризику, що впливає на їх діяльність, є нестійкий попит. Його причинами можуть бути, зокрема, неплатоспроможність населення, коливання цін конкурентів на аналогічні продукти і послуги. Для протидії їх негативному впливу та забезпечення необхідного обсягу реалізації підприємство може відреагувати зміною цінової політики. Знайти необхідне рішення у такій ситуації можливо, використовуючи теорію гри з природою.

Стратегіями першого гравця — туристичного підприємства — можуть бути: зниження ціни на туристичні продукти, утримання її на попередньому рівні, підвищення ціни. Стан природи (попиту) може бути стійким або нестійким, тобто знижуватися чи підвищуватися протягом періоду. Визначимо, яке рішення має прийняти туристичне підприємство для забезпечення максимального обсягу продажу.

Нехай туристичне підприємство — гравець σ , що має v стратегій: $\sigma_1, \sigma_2, \dots, \sigma_v$, а другий гравець (природа) b має ζ стратегій: b_1, b_2, \dots, b_ζ . Розглянемо гру з позиції максимінної стратегії першого гравця, тобто оберемо стратегію, яка гарантує максимальний з усіх мінімально можливих варіантів дій по кожній із стратегій:

$$\sigma_q = \min_d \sigma_{qd}$$

$$d = \overline{1, \zeta} \quad q = \overline{1, v}$$
(5)

Отримані мінімальні значення становлять рівень безпеки кожної стратегії, тому що можливість гіршого результату виключена. Серед отриманих найгірших рішень оберемо найкраще:

$$\sigma = \max_d \sigma_q = \max_q \min_d \sigma_{qd}.$$
(6)

Отже, визначення σ дозволить туристичному підприємству в умовах невизначеності та ризику отримати максимальний вигравш, навіть за найгірших умов. Підприємство може використати цю стратегію за умов скептичного ставлення до можливого ризику або надання переваги страхуванню від несподіваних втрат перед можливістю отримати крупний вигравш завдяки підвищенню ступеню ризику.

Розглянемо гру з позиції мінімаксної стратегії, тобто визначимо максимальне значення для кожного варіанту поведінки b гравця по кожній стратегії гравця σ :

$$\rho_q = \max_d \sigma_{qd}.$$
(7)

Згідно з правилами мінімаксної стратегії

$$\rho = \min_q \max_d \sigma_{qd}.$$
(8)

Отже, при найгіршому результаті з усіх найкращих по кожній стратегії гравець b програє або надасть можливість виграти гравцю σ не більш, ніж на величину r . Прийняття планового рішення за мінімак-ним критерієм дозволяє знизити рівень ризикованості. Розглянемо такий чинник ризику як поява конкурента на туристичному ринку та визначимо, який напрям цінової політики повинно обрати туристичне підприємство для збереження попиту на свої туристичні продукти.

Туристичне підприємство має можливість прийняти такі планові рішення: ціна на послуги знизиться до величини Z_1 , залишиться попередньою Z_2 , підвищиться до Z_3 . Якщо імовірність правильності рішення щодо встановлення ціни Z_1 становитиме P_1 , ціни Z_2 — P_2 , ціни Z_3 — P_3 то значення математичного очікування знайдемо за формулою:

$$M(Z) = Z_1P_1 + Z_2P_2 + Z_3P_3 \text{ або } M(Z) = \sum_{i=1}^3 Z_iP_i.$$
(9)

Для прийняття рішення зменшимо ступінь відхилення ціни від її математичного очікування та використаємо показник коливання для точного висновку щодо необхідності прийняття рішення, тобто дисперсію

та середнє квадратичне відхилення: Отримані показники більш узагальнено характеризують можливі відхилення значення ціни за умови виникнення непередбачуваних обставин.

В Україні туристична діяльність забезпечує внесок в економіку країни у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності та поповнення державного бюджету через сплату податків. У багатьох країнах проводяться дослідження впливу туризму на економіку держави. Встановлено, що підприємства туристичної галузі впливають на національну економіку більше, ніж промислові [6, с. 758]. У першу чергу, це зумовлено низьким рівнем імпорту й інтенсивним використанням місцевих сировинних ресурсів у цьому секторі економіки.

Щорічно у світі відбувається понад 800 млн. подорожей, половина з яких — у межах Європи. Близько 60,0% цих подорожей пов'язано з відпочинком. Частка туризму у світовому експорті товарів і послуг складає майже 13,0%, у країнах ЄС — 14,0%. Туристична галузь формує 8,0% сукупного ВВП країн ЄС, забезпечує майже 11,0% економічного зростання, у ній зайнято 12,0% світових трудових ресурсів.

Основними тенденціями розвитку туризму у світі є: скорочення тривалості й збільшення кількості туристичних подорожей, що, зокрема, сформувало попит на туристичні пропозиції, які надають можливість відвідати значну кількість місць за коротший час; активне залучення держав у конкурентну боротьбу за вплив на параметри міжнародного туристичного потоку, у тому числі через реалізацію державних програм; запровадження нормативної бази та фіскальної політики, сприятливої для розбудови туристичної індустрії; створення ефективних механізмів установа і підтримання рівноваги між збереженням природних й історико-культурних ресурсів та туристичною діяльністю [7, с. 276].

За прогнозами Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО), у XXI сторіччі очікується туристичний бум: кількість подорожуючих у світі до 2025 р. зросте до 1,6 млрд. осіб за рік, що означає збільшення туристичних прибуттів у 2,4 разів порівняно з 2010 р. При цьому до 2025 р. передбачається збільшення доходів від туризму до 2000 млрд. доларів США. Прогнозовані найпопулярніші туристичні напрямки до 2025 р. представлено у табл. 1.

Лідером за передбачуваною кількістю туристичних прибуттів повинен стати Китай (137,1 млн.). Другими за популярністю мають бути США (102,4 млн.), далі — Франція (93,3 млн.), Іспанія (71,0 млн.), Гонконг (59,3 млн.). Щоденні витрати туристів, за винятком коштів на авіаперевезення, збільшаться до 5 млрд. доларів у день. Очікується ди-

намічний розвиток виїзного туризму. Найбільшими країнами постачальниками туристичних потоків можуть стати Великобританія, Німеччина, Японія, США, Китай.

Таблиця 1

Прогноз найпопулярніших туристичних напрямків до 2025 р.

Країна	Кількість туристичних прибуттів, млн.	Частка на світовому туристичному ринку, %	Динаміка зростання 2010–2025 рр., %
Китай	137,1	8,6	8,0
США	102,4	6,4	3,5
Франція	93,3	5,8	1,8
Іспанія	71,0	4,4	2,4
Гонконг	59,3	3,7	7,3
Італія	52,9	3,3	2,2
Великобританія	52,8	3,3	3,0
Мексика	48,9	3,1	3,6
Росія	47,1	2,9	6,7
Чехія	44,0	2,7	4,0
Усього	708,8	44,2	–

Україна у 2008 р. за кількістю прибуття іноземних туристів займала 22 місце у світі (5,8 млн. осіб, що становить близько 1,0% від світових туристичних прибуттів). За прогностичними розрахунками ВТО щодо розвитку в'їзного туризму в Україні, його обсяг повинний зрости до 15,0 млн. осіб до 2020 року.

Розвиток туристичних підприємств в будь-якій країні визначається такими факторами, як: політична та соціальна стабільність у країні; національна політика й міжнародні відносини; кон'юнктура міжнародного туристичного ринку; ступінь державної підтримки туризму; стан матеріальної бази, інвестиційна привабливість туристичних підприємств; розумна цінова політика; інтеграція вітчизняного туризму у європейський і світовий туризм; демографічна й соціальна структури населення; безпека туристичних мандрівок; наявність висококваліфікованих кадрів; національні традиції; наявність туристично-рекреаційних зон, дестинацій, курортів; непрогнозовані ризики, катаклізми природного та техногенного характеру.

Природа діяльності туристичних підприємств зумовлює низький рівень надійності прогнозів різних подій у ній, бо все залежить від великої

кількості факторів, значна частина яких некерована [8]. При цьому ймовірність загального ризику мультиплікативно залежить від вірогідностей кожного з факторів. Тому при прогнозуванні розвитку туристичних підприємств необхідно застосовувати економіко-математичні методи й моделі.

Тип прогнозу обирають за часом (оперативний, короткотерміновий, довготерміновий) та/або за територіальним обсягом: національний, регіональний, місцевий, локальний і т.д. Виокремлюють також фактори, які мають вплив на розвиток туризму безпосередньо або ж опосередковано, і визначають силу впливу кожного фактора на параметри прогнозу, ураховуючи ризик та невизначеність процесів. Як відомо, у теорії економічного ризику під невизначеністю розуміють неповноту чи відсутність інформації про умови виконання прогнозу й, найголовніше, про витрати та можливі результати.

При прогнозуванні вибирають відповідні показники, зокрема: інтенсивність, мобільність, обсяги туристичного потоку за видами транспорту, напрямками (в'їзд, виїзд), країнами й регіонами; обсяги обслуговування за видами туризму; собівартість послуг і продуктів, ціни, обсяги прибутку; рівень рентабельності та його динаміка; кількість працівників туристичних підприємств; матеріальна база, ресурси, ефективність використання та ін.

Необхідно визначити тенденції зміни та темпи росту цих показників у часі та в просторовому вимірі. Істотним є встановлення рівня надійності прогнозів й отримання соціально-економічної оцінки їх реалізації, тобто розрахунок економічної, бюджетної, комерційної, соціальної ефективності. Перспективний прогноз розвитку діяльності туристичних підприємств пов'язаний із ймовірнісним бізнес-плануванням її показників розвитку й оцінкою її ефективності в умовах невизначеності та ризиків.

Ці умови зумовлюють специфіку прогнозів [9, с. 155]. Вона полягає в тому, що розглядаються джерела невизначеностей та методи їх ураховання при оцінці ефективності прогнозу. Також визначаються методи оцінки врахування невизначеностей шляхом перевірки стійкості прогнозу (особливо до зміни зовнішніх факторів), формалізацією описання невизначеностей, корегуванням параметрів прогнозу. Вводяться поняття граничних (допустимих) значень вибраних параметрів (показників).

Фактори невизначеності та ризику потрібно враховувати, якщо вони суттєво впливають на ефективність, зокрема на обсяги витрат при реалізації прогнозу. При оцінці прогнозу найсуттєвішими є такі види ризиків та невизначеностей: ризик, пов'язаний з нестабільністю економічного законодавства, з поточною економічною ситуацією, умовами інвестування

та використання прибутку; зовнішньоекономічний ризик (обмеження постачання, торгівлі, закриття границь); невизначеність політичної ситуації; неповнота чи неточність інформації про динаміку вибраних техніко-економічних показників; коливання ринкової кон'юнктури, цін, валютних курсів; невизначеність природно-кліматичних умов (наприклад, у зв'язку з глобальним потеплінням ризикованим став гірський зимовий туризм), можливість стихійних лих; виробничо-технологічний ризик; невизначеність цілей, інтересів і поведінки учасників ринку туристичних послуг; неповнота та неточність інформації про фінансовий стан і ділову репутацію партнера (банкрутство, неплатоспроможність).

Організаційно-економічний механізм реалізації проекту прогнозування, пов'язаного з ризиком, повинен включати специфічні елементи, які дозволяють знизити ризик або зменшити пов'язані з ним негативні наслідки. У проектах прогнозування варто передбачати специфічні механізми стабілізації, які б забезпечили захист інтересів учасників ринку при несприятливих змінах умов реалізації прогнозу. В одному випадку можна знизити ступінь самого ризику (за рахунок додаткових витрат на створення фінансових резервів і запасів, удосконалення технологій, страхування ризиків), а в іншому — ризик розподіляється між учасниками ринку (індексація цін, надання гарантій, спеціальні форми страхування, система взаємних санкцій). Усі названі витрати необхідно обов'язково враховувати при визначенні ефективності проекту прогнозу.

Велика кількість ризиків та невизначеностей «закладена» при реалізації інвестиційних проектів у туризмі, які є визначальними при прогнозуванні його розвитку. З існуючих математичних моделей прогнозування розвитку діяльності туристичних підприємств актуально застосовувати ті, що враховують існування кризових явищ. До таких належать і моделі, розроблені Благуном І.С. Її концепція соціально-економічного розвитку туризму у великому місті або регіоні базується на принципі порівняння витрат та отриманих доходів. Аналітично вона виражається таким чином:

$$\Sigma S = \{(D1 + (1 - k) \cdot D2) - R\} \quad (10)$$

де ΣS — сумарний прибуток від туристичної діяльності підприємства, в місті або дестинації;

$D1$ — доходи від в'їзного туризму;

$D2$ — доходи від виїзного туризму;

R — витрати підприємства, міста чи дестинації на розвиток туристичної діяльності;

k — коефіцієнт передачі.

Проте ця модель не враховує економічних, соціальних, демографічних, екологічних та інших факторів. Адже на розвиток діяльності туристичних підприємств у світі впливають науково-технічний прогрес, демографічні зміни, підвищення якості життя населення, збільшення тривалості вільного часу, відпусток, економічна й політична стабільність і ряд інших чинників.

Наприклад, демографічна структура населення України й аналіз вікових груп, які найбільше подорожують, підтверджують, що у нашій країні найактивніша частина населення від 30 до 40 років, на відміну від економічно розвинених країн, де в міжнародному туризмі більше задіяні люди старшої вікової групи (55–60 років). Одним із найважливіших чинників, що впливає на розвиток як внутрішнього, так і міжнародного туризму, є добробут населення.

Існує чіткий зв'язок між тенденцією розвитку діяльності туристичних підприємств, загальним економічним розвитком і особистими доходами громадян [10, с. 276]. Туристичний ринок дуже відчутний до змін в економіці. За стабільних цін зростання особистого споживання на 2,5% збільшує витрати на туризм на 4,0%, а зростання особистого споживання на 5,0% — на 10,0%. Зокрема, досліджено, що зростання доходів громадян України приведе до інтенсивнішої туристичної діяльності, у тому числі, до збільшення кількості споживачів з високими доходами.

Модель (10) також не поширюється на внутрішній туризм. Проте її можна успішно використовувати при науково обґрунтованому прогнозуванні туризму. Перспективи розвитку діяльності туристичних підприємств суттєво залежать від економічних принципів і методів державного регулювання цієї галузі. В свою чергу, воно повинно поєднуватися з розвитком маркетингових досліджень ринку туристичних послуг і формуванням сучасної стратегії просування регіональних туристичних продуктів.

Список використаних джерел

1. Сарапіна О.А., Пінчук Т.А. Еколого-економічні напрями підвищення якості послуг в рекреаційній зоні. *Таврійський науковий вісник*. Херсон: ХДАУ, 2007. Вип. 49. С.219–227.
2. Ігнатенко М.М. Соціально-економічний розвиток сільських територій: монографія. Херсон: Айлант, 2010. 218 с.
3. Свида І. В. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняного ринку туристичних послуг. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2009. № 28(3). С.64–69.
4. Шупік Б.В. Зарубіжний досвід у регулюванні туризму. *Держава та регіони*. 2009. № 1. С.200–207.

5. Романюк І.А. Стратегічне управління розвитком галузі туризму на за-садах формування корпоративної культури туристичних підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2016. № 2 (34). С. 24–27.

6. Ворошилова Г.О. Розвиток інвестиційних процесів у міжнародному туризмі. Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект. Донець : ДонНУ, 2010. 1050 с.

7. Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія. К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2006. 537 с.

8. Кальченко О.М. Проблеми формування інвестиційної політики в туристичній галузі. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. Чернігів : ЧНТУ, 2009. № 38.

9. Мармуль Л.О. Роль стратегічного аналізу в управлінні виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 2. Т. 1. Економічні науки. Полтава: ПДАА. 2011. С. 152–157.

10. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг. К. : Знання, 2008. 661 с.

2.5. Досвід та інститути розвитку підприємств сільського зеленого туризму у європейських країнах

Спільна аграрна політика (САП) країн Європейського Союзу (ЄС) та інших європейських країн значною мірою орієнтується на розвиток сільського зеленого туризму, екотуризму, відпочинку на селі. За популярністю відпочинок у сільській місцевості в цих країнах посідає, наразі, друге місце після відпусток на морі. Сільський зелений туризм створює нові робочі місця та приносить реальний дохід родинним і місцевим бюджетам, дозволяє знайти засоби і способи для збереження природи. У багатьох країнах розвиток цього виду туризму став головним напрямом охорони і відтворення сільських ландшафтів.

Так, у Німеччині становлення сільського зеленого туризму почалося з розробки концепції його розвитку у периферійних регіонах. У результаті на ринку туристичних послуг нині представлені пропозиції дешевого відпочинку на природі, без використання дорогої інфраструктури, але з наданням комфортних умов проживання [1, с. 45]. У Польщі на сільських жителів, які бажають розпочати діяльність у сфері сільського зеленого туризму, та тих, які вже надають такі послуги, не поширюється дія закону, що регулює господарську (підприємницьку) діяльність. Тому грошові винагороди за відповідні послуги не підлягають стягуванню податку на додану вартість.

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИЙ АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- 1.1. **Антошкіна Л.І.**, д.е.н., проф., професор кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 1.2. **Клименко А.А.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Кущарський Є.Є., здобувач спеціальності 073 «Менеджмент» другого рівня вищої освіти ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 1.3. **Степанова В.О.**, старший викладач кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Сабардіна О.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 1.4. **Коваль С.В.**, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна
- 1.5. **Кучеренко С.Ю.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
Кучеренко М.А., ст. викладач фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 1.6. **Круковська О.В.**, к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна
- 1.7. **Левасва Л.Ю.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
Лаврега Г.Р., магістрант, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 1.8. **Рунчева Н.В.**, д.е.н., доцент, професор кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Бритвенко А.С., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІО-ГУМАНІТАРНИХ СКЛАДОВИХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

- 2.1. Ігнатенко М.М.,** д.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
Мармуль Л.О., професор, професор кафедри економіки, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 2.2. Антонов О.І.,** аспірант ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
Плевако Я.А., аспірант ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 2.3. Жучінський О.Ю.,** аспірант ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 2.4. Марченко О.А.,** д.е.н., професор, завідувачка кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна
Постол А.А., д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна
- 2.5. Пінковський В.С.,** к.е.н., асистент кафедри професійної освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав-Хмельницький, Україна
- 2.6. Романюк І.А.,** к.е.н., асистент кафедри маркетингу та комунікацій, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, м. Харків, Україна
- 2.7. Романченко Ю.О.,** к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, Полтавська державна аграрна академія м. Полтава, Україна
Тютюнник С.В., к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
Тютюнник Ю.М., к.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
- 2.8. Соловійов Д.І.,** к.е.н. доцент кафедри менеджменту ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 2.9. Трикоз І.В.,** старший викладач кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

Храновська І.Б., здобувач другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент», ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

Юткіна І.О., здобувач другого (магістерського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ ТА ДЕРЖАВИ

- 3.1. Міхов Л.І.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 3.2. Столяров В.Ф.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Шинкарюк О.В., к.е.н., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
Столярова В.В., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
- 3.3. Столяров В.Ф.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Шинкарюк О.В., к.е.н., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
Столярова В.В., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
- 3.4. Столяров В.Ф.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Шинкарюк О.В., к.е.н., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
Столярова В.В., доктор філософії в галузі економіки і фінансів, Україна
- 3.5. Малишко В.В.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, Україна
Дем'яненко Л.О., аспірант 1-го року навчання кафедри фінансів, обліку і оподаткування, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування» ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав, Україна
- 3.6. Добренко О.О.**, к.е.н., доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 3.7. Буц І.М.**, ст. викладач ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

РОЗДІЛ 4. ПРОВІДНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ТА ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ

- 4.1. Кірова Л.Л.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Кіров М.С., здобувач 4 курсу Гуманітарно-економічного факультету БДПУ, м. Бердянськ, Україна
- 4.2. Кірова Л.Л.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 4.3. Артеменко Д.М.**, Сертифікований оцінювач з кваліфікацією «Всесвітньо визнаний оцінювач WAVO-WRV», м. Київ, Україна
- 4.4. Сирота А.І.**, кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри галузевих юридичних дисциплін, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. м.Бердянськ, Україна
- 4.5. Пилипенко К.А.**, д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
Терещенко А.В., ст. викладач кафедри соціально — гуманітарних дисциплін Полтавський інститут бізнесу ПВНЗ «МНТУ», м. Полтава, Україна
- 4.6. Мац Т.П.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
Пилипенко К.А., д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
Карпенко Н. Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна
- 4.7. Каргамишева О.Є.**, к.юр.н, доцент кафедри галузевих юридичних дисциплін, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
Педан В.І., старший викладач кафедри теорії, історії, права і держави та конституційного права, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 4.8. Карпенко Н.Г.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, Полтавська державна аграрна академія м. Полтава, Україна
Пилипенко К.А., д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, Полтавська державна аграрна академія м. Полтава, Україна
Мац Т.П., к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю, Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна

- 4.9. Юрченко Ю.Ю.**, д.е.н., доцент кафедри економіки і фінансів ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 4.10. Фролова Г.І.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Фролов Ю.М.**, д.ю.н., професор, професор кафедри правознавства Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна
- Мухін Д.М.**, магістрант спеціальності «Менеджмент» Бердянський державний педагогічний університет, м. Бердянськ, Україна

РОЗДІЛ 5. ІННОВАЦІЇ, МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ

- 5.1. Сільченко І.А.**, ст. викладач кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Семенов К.О.**, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 5.2. Княженко І.І.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Кравцова Л.А.**, викладач вищої категорії, методист Бердянського машинобудівного коледжу Національного університету «Запорізька політехніка», м. Бердянськ, Україна
- 5.3. Антошкін В.К.**, д.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Горяча О.Л.**, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 5.4. Попова Н.О.**, ст. викладач кафедри економіки і фінансів, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Ясинецька Л.В.**, викладач Економіко-правового коледжу ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 5.5. Порватова Н.М.**, старший викладач кафедри вищої математики та інформатики, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Скрипцін М. В.**, к.т.н., доцент кафедри вищої математики та інформатики ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- 5.6. Буц І.М.**, старший викладач кафедри вищої математики та інформатики, ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна
- Лактіонов Є. Ю.**, викладач циклової комісії інформаційних систем і технологій ЕПФК ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», м. Бердянськ, Україна

Наукове видання

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

Колективна монографія

За редакцією
АНТОШКІНОЇ Лідії Іванівни,
РУНЧЕВОЇ Наталії Вікторівни,
ГОРЯЧОЇ Оксани Любомирівни

Комп'ютерне верстання — *Думанецька С.С.*
Дизайн обкладинки — *Бабинець Н.А.*

Підписано до друку 25.03.2020.
Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 31,2
Наклад 300 прим. Зам. №

*Видавець і виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс: (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk.@email.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 17.05.2013 р.*